

SKOGSUTVECKLING I TUNISIEN

En problembeskrivning efter en
utvärdering i april 1975 av ett
FAO/SIDA-stött skogsutvecklings-
projekt

av

Christian Andersson

1976 02 03

RESULTATVÄRDERING 24

3 februari 1976

0

FÖRORD

I denna rapport beskrivs några av problemen vid två FAO/SIDA-stödda skogsutvecklingsprojekt i Tunisien. Problemen har sin rot i den allmänna situationen på landsbygden och inom skogsbruket. Rapportförfattaren deltog i april 1975 i en gemensam FAO/SIDA/tunisisk utvärdering av de två skogsprojekten. Utvärderingsgruppens slutsatser redovisas i korthet.

Projekten var kanske inte helt perfekta från början, men de är inte heller projekt som man kan skjuta ifrån sig och säga "det där är ju gamla synder tillkomna för länge sedan när vi inte visste bättre". Projektavtalen tecknades 1972 och 1974, dvs då de flesta nu gällande principer för biståndet var ganska väl utvecklade på SIDA och FAO. Projekten kan sägas illustrera ett vanligt dilemma - det om skillnaderna mellan målsättningar och verksamhetens faktiska inriktning och resultat. Även landvalsfrågan kommer in här - rapporten visar hur betydelsefull landets allmänna utvecklingspolitik är för att biståndsstödda projekt ska få avsedd effekt.

Rapporten visar vilka svårigheter som kan vara förknippade med skogsutveckling - plantering, rationell markanvändning, osv - i områden med en traditionell småbrukarbefolkning, i det här fallet skogsbönder. I rapporten framhålls att skogsbefolkningen är en marginell grupp i de nordafrikanska staternas ekonomiska liv och att den jämfört med den övriga befolkningen i Tunisien bor sämre, konsumerar mindre och har sämre tillgång till olika former av samhällsservice som utbildning och hälsovård. Samtidigt finns det en tydlig konflikt mellan skogsbönderna och kommersiellt inriktade storbönder och företagare som slår ut de svagare skogsbönderna i konkurrensen om betet eller lyckas skaffa sig tillstånd att bränna träkol eller avverka virke. Mellan skogsbefolkningen och den statliga skogsförvaltningen finns sedan kolonialtiden också en motsättning. Statsmakterna har på olika sätt försökt skydda den tunisiska skogen mot lokalbefolkningens "överträdelser" (skogsbete, kolning, nyodling, etc) vilket lett till att skogsbönderna betraktar myndigheternas åtgärder med stor misstänksamhet.

I denna miljö ska projekten bidra till skogsbrukets utveckling, minskad erosion och ökad virkesproduktion genom att införa billigare och rationellare planteringsmetoder och öka den planterade arealen samt förbättra betesmarkerna.

Konflikten mellan projektens målsättning och skogsböndernas intressen förefaller uppenbar. Det är om denna situation rapporten handlar men ytterst gäller det återigen frågan om "utveckling för vem"?

Göran Bergman
Utredningsbyrån

SKOGSUTVECKLING I TUNISIEN

1

Bakgrund

Det berättas av dåtida resenärer att man vid tiden före Kristi födelse kunde färdas hela vägen från Kartago till Tingis (Tanger) i skuggan av Nordafrikas skogar. Sant eller inte, mycket talar för att Atlasbergen från öster till väster vid den tiden kunde uppvisa ett i det närmaste sammanhängande skogsbälte. Uppbyggnaden av nya städer under den romerska kejsartiden och dessa städers underhåll krävde emellertid stora kvantiteter timmer och brännved. Sedan dess har varje ny våg av kolonisation i Nordafrika krävt sin tribut av skogsbeståndet. Från och med den franska kolonialiseringen i slutet av 1800-talet rubbades den ekologiska balansen i Maghreb-ländernas skogsregioner definitivt; dels direkt genom en tidvis ohämmad avverkning - speciellt under kristider -, dels indirekt genom att kolonisationerna på olika sätt lade beslag på det bördiga slättlandet för kommersiell spannmålsodling och tvingade upp det "traditionella" jordbruket och boskapsskötseln i skogs- och bergsmassiven. Under 1900-talet förvärrades situationen ytterligare av den snabba folkökningen på landsbygden.

2

Skogsbönderna

Det mest utmärkande för Nordafrikas skogsbönder är att de i allt mindre utsträckning är sysselsatta inom jordbruket. Det arbete som skogsfamiljen ägnar åt sina få hektar åker, eller åt sina får, getter och småväxta bergskor som finner sitt bete i skogen motsvarar ofta bara en bråkdel av familjens samlade arbetstid. Detta innebär emellertid inte att jordbruksproduktionen i motsvarande mån reducerats till en marginell del av den samlade familjeinkomsten; i själva verket utgör den dess ryggrad och säkerhet. Förklaringen till detta paradoxala förhållande är att många av skogsbondens verksamheter lämnar en förhållandevis god avkastning per insatt arbete eller kapital. Ett gott år fördubblar skogsbonden sin getflock. Startkapitalet kan ha kommit från köpmannen eller tjänstemannen i staden, de yngre barnen vallar flocken och betet är "gratis". Ett annat exempel på detta är den ytterst extensiva (ofta mekaniserade) spannmålsodlingen som ett år med hygglig nederbörd ger en i relation till arbetsinsatsen acceptabel avkastning.

* I själva verket är betet långt ifrån gratis och frågan om vem som skall bära dess kostnader i form av överbetning, jordförstöring och ekologisk obalans, utgör konfliktens kärnpunkt: Staten (skogsförvaltningen), ägaren eller herden? Eftersom böterna för skogsbete i allmänhet betalas av herden är han ofta den ende som måste räkna med direkta kostnader.

Om jorden och boskapen således utgör den bas som i första hand garanterar skogsbefolkningens försörjning upptas en allt större del av familjens tid av verksamhet utanför jordbruket, t ex olika beredskapsarbeten, främst skogsplantering, röjning, markvård, vägbyggen i skogsförvaltningens regi. Tillfällighetsarbeten, småhandel, smärre tjänster ger också viktiga bidrag till försörjningen. I en modern ekonomis ögon förefaller emellertid skogsbefolkningens tid i första hand upptas av sysslolöshet. Undersökningar från Tunisien visar att över 50 % av familjeförsörjarna i skogsregionerna arbetar mindre än 120 dagar per år. Studerar man en skogsbondes dag närmare finner man emellertid att en rad socialt och ekonomiskt viktiga handlingar står utanför nationalräkenskapernas sifferlekar: arbete inom hushållet, tjänster åt släkt och vänner i grannskapet, resor och besök på marknaden och samlingsplatser, övervakning av egendom och arrende etc.

Om skogsbefolkningen är marginell i de nordafrikanska staternas ekonomiska liv så är statens påverkan av skogsbefolkningens liv också förhållandevis marginell. I Tunisien består de statliga ingreppen framförallt av skogsförvaltningens verksamhet: beredskapsarbete och polisiär repression. Jordbruksförvaltningen har i Tunisien i övrigt sin verksamhet i stort sett koncentrerad till slättlandets avsalujordbruk. Skogsbefolkningen bor sämre, konsumerar mindre färdigvaror, har sämre tillgång till hälsovård, transportmedel och annan social service än resten av landsbygdsbefolkningen. Endast mellan en tredjedel och en fjärdedel av barnen i Tunisiens skogsregioner går i skolan. I städerna räcker platserna på lågstadiet till hela årskullen.

3

Konflikten

Den grundläggande motsättning som rådde mellan skogsbefolkningen och den statliga skogsförvaltningen under kolonialtiden kvarstod olöst efter Tunisiens självständighet. I viss mån kom den till och med att skärpas. 1957 förbjöd till exempel regeringen all införsel av getter i domänskogen och inskränkte därmed skogsbefolkningens betesrätt som kolonialmakten på sin tid sanktionerat i lag. Efter att under ett decennium ha försökt skydda den tunisiska skogen genom polisiära ingrepp mot lokalbefolkningens "överträdelser" (skogsbete, kolning, nyodling etc) blev situationen under slutet av 1960-talet alltmer ohållbar trots stora insatser i form av biståndsfinansierade "food-for-work"-program. Efter omläggningen av den ekonomiska politiken efter planeringsministern Ben Salahs fall har emellertid den tunisiska regeringen inte kunnat frambringa någon mer genomarbetad och övergripande strategi för landsbygdens utveckling. Insatser på området har gjorts sporadiskt och ofta snarare för att uppnå ett kortsiktigt lugn bland lokala intressegrupper än för att angripa problemen på längre sikt. För skogsbefolkningen har detta dock inneburit att de polisiära aktionerna efter hand minskat till förmån för sociala aktioner (getförbudet upphävdes t ex 1970). Dessa sociala aktioner

har emellertid snarare varit det motsatta: konsekvensen av en utpräglad *laissez-faire*-politik. Skogsområdena har mer och mer kommit att betraktas som "reservat" för de skogsbönder som står helt utanför den tunisiska marknadsekonomins snabba expansion. Samtidigt medför den ekonomiska politikens stimulans av den enskilda företagsamhet att de naturliga tillgångarna, som redan är otillräckliga för lokalbefolkningen, överexploateras. Koncessioner för avverkning av virke, träkol, rösmarin och alfagräs ges på förmånliga villkor till olika privata entreprenörer. Statsbönder och djuruppfödare som saknar skogsböndernas lagliga nyttjanderätter kringgår förbudet genom att anställa herdar lokalt och konkurrerar därmed om skogsbetet. De ekologiska konsekvenserna av denna politik (årliga översvämningar, uppgrundade dammar, skogsbränder, uteoliven föryngring av ek- och tallskogar etc) påpekas med jämna mellanrum för de politiskt ansvariga, men nödvändiga motåtgärder har sällan vidtagits.

4

Problemen

En analys av problemen i de tunisiska skogsområdena kan således inte göra halt vid skogsbrynet. Förklaringarna till den ekologiska obalansen finns att söka i en rad samverkande faktorer:

- a) institutionella faktorer: huvudparten av domänskogen saknar fastighetsbeteckning. Skogsgränserna är vaga och ofta omtvistade. Tusentals sådana tvister avvaktar domstolsbeslut. Domänskogen röjs och nyodlas ofta för att så småningom inför domstol kunna presenteras som privat egendom "av hävd". Nyttjanderätten till domänskogen är vidare dåligt definierad och dess innehavare bara ungefärligt angivna.
- b) demografiska faktorer: den tunisiska skogsbefolkningen brukar anges till ca 100 000 familjer eller ungefär en fjärdedel av befolkningen utanför städerna. Men flera skogsregioner, särskilt i norr (Kroumerie, Mogods), är samtidigt landets mest tätbebyggda utanför städerna. De bebos av en förhållandevis "ung" befolkning med landets högsta nativitet och med jämförelsevis liten utflyttning, vilket leder till ytterligare befolkningsökning. Detta resulterar i sin tur i ökat djurantal och ytterligare överbetning, erosion o s v.
- c) sociala och ekonomiska faktorer: i skogstrakterna finns minst skolor, hälsovård och annan samhällsservice och samtidigt är det här som arbetslösheten och undersysselsättningen är högst. Produktionsmedlen och därmed inkomsterna är mycket ojämnt fördelade (vissa enkäter pekar på att 20 % av bönderna äger 70 % av den odlade jorden och över 80 % av boskapen). En stor del av jordbruksöverskottet tas ut ur området av "stadsbönder" och andra "absentister" t ex i form av jord- och boskapsränta.*

* Av bruttovinsten på träkolsframställning beräknas endast ca 25 % stanna i skogsregionerna.

- d) politiska faktorer: den nuvarande ekonomiska politiken tycks bidra till skövlandet av landets skogstillgångar. Det sker direkt genom den ovannämnda stimulansen av den privata skogsavverkningen. Det sker indirekt genom att stora summor satsas på slättlandets kommersiella jordbruk. Genom jordbrukets mekanisering berövas skogsbefolkningen arbetstillfällen. Utvecklingsplanens mål för boskapsstammens tillväxt står i direkt konflikt med den kroniska bristen på foder och med de redan överbetade betesmarkerna.

Det är förståeligt om många tekniker och administratörer i den tunisiska skogsförvaltningen grips av en viss handlingsförlämnning inför problemens komplexitet. Ur skogsbefolkningens perspektiv behöver emellertid denna handlingsförlämnning inte nödvändigtvis vara av ondo. Såväl förvaltningens ineffektivitet som laissez-faire-politikens "sociala" aktioner innebär åtminstone att befolkningen i stort sett ostört kan fortsätta att utnyttja olika skogsprodukter - så länge som det finns någon skog kvar. Den av olika experter ofta rekommenderade "integreringen" av skogsbefolkningen i landets ekonomiska liv skulle kanske beröva befolkningen dessa traditionella utkomstmöjligheter utan att erbjuda några socialt eller ekonomiskt acceptabla alternativ.

Problemen i de tunisiska skogsregionerna faller till syvende og sist tillbaka på en konflikt om markanvändning som utspelas mellan den tunisiska staten och dess representanter (skogsförvaltningen), skogsbönderna och privata entreprenörer. Efter decennier av mer eller mindre öppen konflikt om levbrödet har skogsbefolkningen lärt sig betrakta myndigheterna med stor misstänksamhet. Man har lärt sig att så länge staten eller privata entreprenörer inte gör stora investeringar i skogsregionerna och så länge det inte finns direkta företagsekonomiska drivkrafter som ligger i kollision med böndernas egna intressen så länge kan befolkningen relativt ostört fortsätta sina "traditionella" näringar (jfr det svenska Domänverkets hyggesplöjning av samernas vinterrenbeten i Norrland).

Det svenskstödda skogsutvecklingsprogrammet i Tunisien ("projekt FAO/SIDA") har bidragit med goda exempel på vad som händer när staten vill förränta sina investeringar i en skogsregion (se nedan).

Projekt FAO/SIDA - målsättning och utveckling

Projekt FAO/SIDA (som egentligen är två projekt: ett renodlat skogsprojekt fr o m 1971, och ett markvårdsprojekt fr o m 1973)* hade från början en rent teknisk

* Avtalet om det förra projektet undertecknades i juni 1972 och avtalet om det senare i mars 1974. Insatserna är fyraårig, respektive tre- och ett halvårig. Det svenska bidraget om ca. 10 miljoner kr avser kostnader för utländsk personal och viss utrustning medan Tunisien bekostar inhemsk personal och lokala kostnader.

inriktning. Dess målsättning uttrycktes i termer som ökad överlevnadsgrad för skogsplanteringen, rationellare och billigare planeringsmetoder, ökning av det årliga beskningsprogrammet från 15 000 till 18 250 ha etc)*.

En klar förskjutning har emellertid skett under de senaste åren i projektets verksamhet. Inför de många olösta tekniska och institutionella problemen kring skogsplanteringsprogrammet (otillräckliga förstudier, bristande miljökunskap, svårigheter vid val av arter och planteringsteknik, svagheter i skogsförvaltningens struktur plus hela raden av bakomliggande problem som diskuterats ovan) har projektet lagt mindre och mindre vikt vid genomförandet av verksamheten för att i stället koncentrera sig på "integrerade studier" och plantering av vattenavrinningsområden. Mellan 1971 och 1975 nådde man endast ca 30 % av målsättningen beträffande planerad beskogad areal. Officiellt motiveras detta med att man hellre vill försäkra sig om ett bättre resultat på en mindre areal. Men i själva verket tyder uppgifter från många håll - säkra siffror går inte att erhålla - på att överlevnadsgraden i nyplanteringarna sjunkit under de senaste åren. Skulle så vara fallet har projektet snarare avlägsnat sig från än närmat sig det ursprungliga huvudmålet: att bättre utnyttja de resurser som ställts till skogsförvaltningens förfogande för fyraårsplanens skogsodlingsprogram.

Det måste emellertid understrykas att förskjutningen av projektets verksamhetsområden och prioriteringar bara speglar den förskjutning som skett inom skogsadministrationens centralförvaltning där projektet nu ingår som en helt integrerad del. Det föreligger således inte på något sätt någon konflikt mellan projektets nya inriktning och den tunisiska administrationens önskemål - snarare tvärtom. Den nya "integrerade" synen på skogsutvecklingen upprepas som en slags trollformel inom denna administration. Integrerade studier understöds. Skogsförvaltningens verksamhet har också diversifierats, i augusti 1974 anförtroddes t ex denna myndighet ansvaret för förbättring av södra Tunisiens betesmarker - ca 2 milj ha. En enorm uppgift.

En bidragande orsak till att den "integrerade" synen så snabbt slagit igenom har varit projektets interdisciplinära sammansättning. Ekonomi- och sociologisektionerna har spelat en mycket aktiv roll, liksom

* Det finns en klar skillnad mellan "delmålen" i den svenska insatspromemorian och "buts partiels" i den franska operationsplanen. De tekniska målsättningarna är kvantitativt preciserade i den svenska texten men inte i den franska. Den svenska texten talar om en "förbättrad integrering av skogsodlingen i landsbygdens utveckling" medan den franska menar att skogsodlingen bör utgöra en integrerad del av den allmänna politiken för landskapsvård.

sektionen för ekologi och betesmarksförbättring. 1974 efterträddes den förutvarande projektchefen, en jägmästare, av en agronom och expert på betesmarksförbättring.

Det är uppenbart att detta "integrerade" synsätt på skogsutveckling ställt skogsförvaltningen inför ett till synes olösbart dilemma: ju fler faktorer den integrerar i sin planering desto svårare blir det att genomföra planerna eftersom fler och fler av faktorerna ligger utanför förvaltningens kompetensområde. Den "integrerade" synen måste sanktioneras på högsta politiska nivå, där ofta andra intressen och prioriteringar är förhärskande. I ett försök att sätta den "integrerade" skogsutvecklingens dilemma på sin spets har inom projektet (och inom skogsförvaltningen) fötts idén om att etablera en slags generalplan (Plan Directeur des Actions forestières en Tunisie) för att fastställa huvudlinjerna och huvudaktionerna för skogspolitiken under de närmaste 25 åren. Avsikten är att planen skall få karaktären av regeringsbeslut. En konsult på hög nivå tillkallades under våren 1975 för att förbereda uppläggningsen av arbetet på denna generalplan, ett arbete som till största delen beräknas genomföras av projektets olika sektioner. Konsulten, som kommer att genomföra ytterligare två besök under 1975/76, lade fram en rapport som förtjänat att sammanfattas, då dess uppläggning och slutsatser tycks ha fallit i god jord såväl inom skogsförvaltningens ledning som bland högre tjänstemän inom det tunisiska jordbruksdepartementet:

"Jorderosionen hotar hela den tunisiska jordbruksutvecklingen. Därmed är alla överens. Men skogens roll som betes- och jordbruksmark prioriteras för närvarande. Detta måste ändras utan att lokalbefolkningen drabbas. Hur? Genom kompensation; jordbruket i skogsregionerna måste bli underordnat kampen mot erosionen. Men ingen tunisisk administration har idag kompetens att gripa över hela fältet. Skogsförvaltningen ligger dock av historiska och tekniska skäl närmast till hands. Denna förvaltning är emellertid svag och ineffektiv. Varför? Man har varit tvungen att ta ekonomiska och sociala hänsyn till skogsbefolkningen för att förhindra att den flyttar in till städerna. Men den tunisiska skogen orkar inte med denna hänsyn. Därtill kommer enskilda företagens vinstintressen av kolning, brännved, virke etc. Samtidigt har Tunisien stora behov av byggnadsvirke, spånplattor, kork, pappersmassa etc. Nödvändiga nyplanteringar kräver emellertid avspärrningar av stora landområden och sådana avspärrningar står i konflikt med hänsynen till lokalbefolkningens behov. Kompensation måste erbjudas (nya betesmarker och arbetstillfällen etc). Skogsförvaltningen råder emellertid inte över kompensationens olika instrument och kommer lätt i konflikt med starka intressen såväl bland lokalbefolkningen som bland privata företagare. De politiska makthavarna måste därför ge skogsförvaltningen vidgat mandat och större resurser. På längre sikt kommer regeringens socialprogram, främst skolpolitiken

och barnbegränsningen, att få effekt. Efter hand kommer skogsbefolkningen att koncentreras till lokala centra* för att kunna dra fördel av olika slags samhällsservice. Den blir då lättare att kontrollera. Detta kommer dock att ta sin tid (ca 20 år) och skogsbrukets olika åtgärder måste sättas in successivt och i full skala där trycket på skogen minskat på grund av ovannämnda utveckling.

Genom att i samarbete med olika lokala och regionala myndigheter kompensera skogsbefolkningen för de produktionsmedel som den berövas genom skogsbrukets olika åtgärder kan skogsförvaltningen slutligen skapa ett nytt jämviktsläge mellan människa och miljö. Denna kompensation kan spänna över ett vitt fält: bostadsbyggande, social service, nya grödor och betesmarker, bevattning, lönearbete etc. Under en inledningsperiod måste man dock räkna med en mer direkt kompensation (pengar, spannmål, hö etc). Samtidigt måste skogsböndernas nyttjanderätt till skogen begränsas och dess utövare registreras och grupperas i föreningar eller kooperativ. Nya organ måste skapas."

Konsulten förutspår vidare att det föreslagna reformprogrammet kommer att stöta på patrull, inte minst bland politiker, dels på grund av att tunga ekonomiska och sociala intressen kommer att drabbas och dels därför att många kommer att väja inför de väldiga investeringar som kommer att krävas. Motsvarande belopp skulle säkerligen kunna investeras mycket lättare och med större omedelbar vinst inom industrin, handeln eller inom det kommersiella jordbruket. Då har man emellertid uteslutit erosionen och resursförstörelsen ur balansräkningen. Inkluderas dessa kan investeringarna löna sig, vilket projekt FAO/SIDA bevisat. Den nya skogspolitikens kräver emellertid revolutionerande beslut från den politiska ledningen och kommer att möta mycken opposition och bara ge utslag på lång sikt.

Konsultens rekommendationer liksom för övrigt FAO/SIDA-projektets studier och regionplaner bygger således på ett kompensationsresonemang: skogsbönderna skall mer eller mindre frivilligt förmås överge traditionella näringar genom att nya ställs i utsikt av myndigheterna. Det måste understrykas att den mekaniska form som detta resonemang får i projektets dokument och arbetsprogram måste betraktas som djupt osociologisk: en given yta skogsbete motsvarar inte så och så många hektar luzern eller klöver, arbetet med ett fält korn eller svartvete motsvarar inte så eller så många timmars lönearbete på ett beredskapsarbete, får- och getavel är inte det-samma som uppfödning av kycklingar, biskötsel eller hemslöjd.

* Den hittillsvarande utvecklingen i skogsregionerna har snarare gått mot en större utspridning av befolkningen. (Författarens anm)

Ett lärorikt exempel på detta kan projektet visa upp i Sedjenanes skogsregion i Mogods i Norra Tunisien. Här ligger projektets äldsta försöksområde, Oued Ez Zeen, omfattande 1 460 hektar och ca 400 familjer. I januari 1974 öppnade skogsförvaltningen ca 150 ha förbättrad betesmark som skulle ställas till den lokala befolkningens förfogande i stället för de närmare 1 200 kringliggande hektar domänjord som stängdes för bete för att användas till beskogning och erosionsförhindrande arbeten. Hur fungerade denna kompensation? Dåligt. För det första var äganderätten till de 150 hektaren och nyttjanderätten till källan, varmed betesmarken bevattnades, omtvistad. För det andra anförtröddes förvaltningen av marken till ett halvstatligt, kommersiellt bolag, som tog in huvuddelen av boskapen utifrån och som tillämpade en tariff som vida översteg lokalbefolkningens betalningsmöjligheter. De lokala kreatur som utnyttjat betesmarken tillhörde till största delen en lokal potentat som ensam kontrollerade ca en fjärdedel av områdets boskapsbestånd. För det tredje rekryterade det halvstatliga bolaget de arbetare som krävdes utifrån. Detta på grund av lokalpolitiska påtryckningar och därför att man ville kringgå arbetslagstiftningens bestämmelser om anställningsskydd för fast anställda, vilket kostar bolaget mer än att utnyttja temporär arbetskraft. Denna rekrytering väckte mycket ont blod hos lokalbefolkningen och det gick så långt att man försökte stoppa bolagets arbeten. Hela projektet betraktas nu med grundmurad misstänksamhet av lokalbefolkningen.

Detta utspelade sig i en region som enligt olika projektdokument tillhör den kategori där kompensationsresonemanget har mycket goda förutsättningar att lyckas, d v s en region med hög skogspotential. I regioner med lägre skogspotential, t ex centrala och södra Tunisien, ser projektet inga sådana lösningar, såvida man inte inkluderar hela den privata jordbrukssektorn i resonemanget omfördelning av jorden, jordreform eller betraktar skogsregionen i ett större geografiskt perspektiv: migration.

Evalueringsgruppens slutsatser

I april 1975 besöktes FAO/SIDA-projektet under en vecka av en evalueringsgrupp bestående av representanter för FAO/SIDA och tunisiska regeringen. Gruppens besök och rapport utgjorde ett påtvingat led i den administrativa processen och motsvarade knappast behov av reell utvärdering av projektets verksamhet. I synnerhet eftersträvade projektledningen klara ställningstaganden till frågan om förlängning av projektet och det utländska stödet och beträffande rekryteringen av vissa experttjänster. Det låga intresset från alla parter att diskutera de verkliga problemen i sammanhanget - vilka ansågs vara allmänt störande och opåverkbara - utgjorde ett dåligt incitament till en djupare analys. Gruppens slutsatser och rekommendationer kan sammanfattas sålunda:

Nedan följer en förteckning över resultatvärderingsstudier utgivna i serien "Meddelande från Utredningsbyrån"

- 1 Sammanfattning av en studie över genomförande och kontroll av ett decentraliserat program för hälso-centraler på landsbygden i Tanzania. Förf: William P Mayer (1974 08 02)
- 2 Sammanfattning av 1974 års utvärderingsrapport om CADU och EPID i Etiopien. Förf: Dagnachew Yirgou et al (1974 08 30)
- 3-5 Vattenförsörjning i Östafrika - Tre vetenskapliga studier i sammandrag (1974 09 15)
 - 3) Preliminary Results of an Impact of Rural Water Supply Schemes Built by Self-help. Förf: G Tschannerl och M Munwahuzi, Dar es Salaam
 - 4) Evaluation of the Development Impact of Rural Water Supply Projects in East African Villages. Förf: Dennis Warner
 - 5) Impact and Economics of Community Water Supply. A Study of Rural Water Investment in Kenya. Förf: I D Carruthers
- 6 Personalbistånd i Tanzania. Effektivitet och utländsk personal inom det tanzaniska vattenförsörjningsprogrammet. Förf: Göran Hydén, Pious H Mallya, Ngasamiaku Mtalo och Habib J Nyundo (1974 10 30)
- 7 Bönderna i Mpiji-dalen. Kibaha Farmers' Training Centre. Tanzanias Kustregion 1965-68. Förf: Anita Francke (1974 11 14)
- 8 Sammanfattning av en preliminär rapport om Mtu ni Afya, masshälsokampanjen i Tanzania. Förf: Budd L Hall och C Zikambona (1974 12 02)
- 9 Finansiering av småindustriutveckling. Forskningsprojekt utfört av Världsbanken i samarbete med SIDA. Förf: D Kochav, H Bolin, K DiTullio, I Roostal, N Wahl (1975 01 22)
- 10 Landsbygdsutveckling i Bangladesh, kommenterad sammanfattning av aktuella skrifter och utredningar. Förf: Bo Kage Carlson (1975 02 28)
- 11 Aktionsevaluering - en alternativ evalueringsmetod inom småindustriprogrammet i Kenya. Förf: Hans Kristensen, Institutet för Utvecklingsforskning i Köpenhamn (1975 03 04)
- 12 Konflikter inom landsbygdsutvecklingen i Etiopien - sammanfattning av Ethiopia Political Contradiction in Agricultural Development. Förf: Michael Ståhl, 1974 (1975 03 04)

- 13 Tanzanias bank för landsbygdsutveckling - en nordisk utvärdering i sammanfattning, november 1974. Förf: K E Svendsen, H Westman, R Sörum, L Wohlgemuth (1975 03 04)
- 14 Arbetsintensiva metoder inom vägbyggnadsverksamhet. Sammanfattning av forskningsprojektet "Study of the substitution of labour and equipment in civil construction" utfört inom Världsbanken (1974 04 05)
- 15 När elektriciteten kom till byn - sammanfattning av en studie om landsbygdselektrifiering i Kenya. Förf: Anders Hjort. ("Socio-economic effects of rural electrification in Kenya" - Department of Social Anthropology, University of Stockholm, 1974) (1975 06 15)
- 16 Vart tar alla studenter vägen? - sammanfattning av en studie rörande zambiska sekundärskoleelevers arbetsmarknadssituation efter avslutad utbildning. Tracer Project Group. University of Lusaka, Zambia (1975 07 15)
- 17 En sammanfattning av Tanzanias utvecklingspolitik - mål och resultat 1967 - 74. Förf: Reginald Green (1975 07 24)
- 18 En sammanfattning av WHAT NOW för en alternativ utveckling. Sammandrag av The 1975 Dag Hammarskjöld Report on Development and International Cooperation. (1975 08 04)
- 19 Den växande fattigdomen i Indien - skiss till en analys av Indiens utvecklingspolitik. Förf: Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg (1975 08 28)
- 20 Seger över smittkopporna eller vi kan - bara vi vill. En sammanfattning om mänsklighetens kamp mot smittkopporna (1975 09 17)
- 21 Sammanfattning av VAD STYR VALET AV PROJEKT I U-LÄNDER. Förf: Lars-Erik Birgegård (1975 10 03)
- 22 Sammanfattning av studier över HYBRIDMAJSENS SPRIDNING I KENYA. Förf: John D Gerhart resp Olof Hesselmark (1975 10 27)
- 23 SOMALIAS KAMP FÖR UTVECKLING. Förf: Christer Krokfors (1975 11 12)
- 24 SKOGSUTVECKLING I TUNISIEN. En problembeskrivning efter en utvärdering i april 1975 av ett FAO/SIDA-stött skogsutvecklingsprojekt. Förf: Christian Andersson (1975 02 03)